

DATE ȘI DOCUMENTE NOUI REFERITO- ARE LA PICTORUL NICOLAE POPESCU

Materialul referitor la viața și opera pictorului bănățean Nicolae Popescu (1835 Oct. 6. — 1877 Dec. 29.) ce ne stă azi la dispoziție nu este încă deajuns pentru a se putea scrie o monografie completă. Totuș, cred că nu peste mult, când se vor putea reproduce picturile lăsate de acest măestru prin diferite biserici și la diferiți particulari din Banatul românesc și sârbesc, voi putea întreprinde și această monografie, menită să țină veșnic proaspătă memoria acestui artist de mare importanță pentru noi. Artist ce se întoarce din străinătate cu planuri entuziaste dar care lovindu-se de neînțelegerea și indiferentismul publicului nostru, renunță zi de zi, până când, înfrânt, desamăgit, ajunge să caute uitare în alcoolul care-l omoară la vârsta de abia 42 de ani.

Și până când se va putea scrie această monografie, voi publica în studiul de față câteva date culese de prin reviste și documente scoase din arhive, cari împreună mai bine pot lumina unele părți obscure din viața sa, confirmând sau zădărniciind unele ipoteze ridicate de cei ce s'au ocupat de dânsul până acuma.

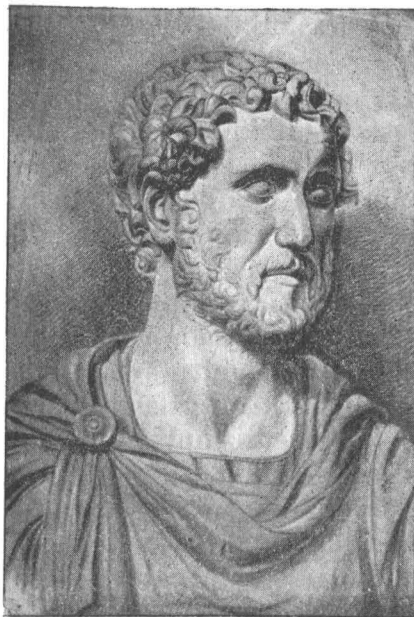
Primul studiu asupra lui Nicolae Popescu l-a publicat fostul director al Muzeului Bănățean, Ștefan Berkeszi († 1922) în baza manuscrisului lăsat de Sigismund Ormos fost prefect, mare mecenat al artiștilor și care stetea în relațiuni de prietenie cu pictorul Popescu.

Berkeszi, în studiul său,¹⁾ caută să reconstruiască pe

¹⁾ Egy délmagyarországi ismeretlen művész, in: *Történelmi és régészeti értesítő* 1916, pag. 52—59.

cât era cu puțință biografia artistului fixând și el valoarea lui. Natural că mediu neprielnic în care se găsea Popescu, reîntors în țară, n'a putut să-i dea un imbold de dezvoltare în arta sa.

Luând de bază cele scrise de Berkeszi, dl. G. Postelnicu publică în „Banatul” anul 1927 No. 5, pag. 24—35 sub titlul „*Un mare pictor bănățean uitat: Nic. Popescu*”, un nou studiu, în care la cele spuse mai sus dl. Postelnicu adaugă unele date găsite într'o bibliie și comunicate de dl.

Muzeul Bănățean. N. Popescu : Studiu din Viena.

Dr. Dim. Cioloca din Caransebeș și alte informații culese de pela persoane ce au cunoscut pe artist sau cari într'un chip sau altul au avut știri despre el.

Ca mai toți artiștii mari ai trecutului, Nic. Popescu începe cariera ca ucenic la un zugrav. În atelierul pictorului Mihail Velceleanu din Bocșa primește primele elemente de pictură și rămâne aci 2 ani. Atât Berkeszi cât și Postelnicu presupun că Popescu a plecat repede din

Bocșa pentru că n'avea ce învăța dela Velceleanu care era un „simplu diletant în ale picturii”. Ori, lucrurile nu stau chiar așa. Dacă s'a putut afirma atunci despre Velceleanu că era un diletant, a fost pentru că era necunoscut. Azi însă avem unele date despre el ¹⁾ cari vin să-l reabiliteze și să ni-l prezinte ca pe un artist cu pregătire serioasă făcută la München și care întors acasă pela sfârșitul sec. al XVIII. a lucrat până către mijlocul secolului următor — pictând biserici și portrete în Banat. Un autoportret ce

Muzeul Bănățean. N. Popescu : Studiu ein Viena.

ne-a fost donat nu de mult ni-l prezintă ca pe un artist foarte abil, având o tehnică de pictură admirabilă. Rămâne de văzut care a fost motivul pentru care Popescu, după doi ani, pleacă din Bocșa — ca să meargă la Oravița în atelierul lui Mihai Popovici, artist de incontestabil mai mică valoare. Poate moartea lui Velceleanu care trebuie să fi fost deja bătrân pela 1845 când Popescu ajunge la el.

Din atelierul lui Popovici dela Oravița, tânărul artist pleacă la Budapesta, unde rămâne puțin timp ca după aceea

¹⁾ Intr'unul din numerile viitoare voi publica câteva știri despre dânsul reproducând din lucrările sale.

să treacă la Viena. Se înscrie în 1860 la Academia de bele arte de acolo. După patru ani, cu o bursă din fondul Mocioni, pleacă la Roma unde se înscrie și la Accademia di S. Luca. Cum vom vedea mai jos, la Roma Popescu studiază foarte serios, nu numai în școală ci și afară de ea, prin muzee și galerii și cercetând mai deaproape, iar mai târziu copiind scenele de pe columna lui Traian.

Incepând dela data de 1864 când merge la Roma și până la 1877 când moare, viața artistului Popescu este

Muzeul Bănățean. N. Popescu : Studiu din Viena.

împărțită între Cetatea eternă și Țară. De Roma este legat, afară de posibilitățile de studiu, și de familie. Se căsătorește acolo cu o italiană, anume Paulina Farnesi sau Farniati, cu care are doi copii și cari petrec mai mult în Italia. El, se reîntoarce des în țară pentru comenzi și biserici — icoanele pentru iconostas le lucrează și la Roma peste iarnă — hotărîndu-se să se stabilească definitiv în țară abea pela sfârșitul vieții.

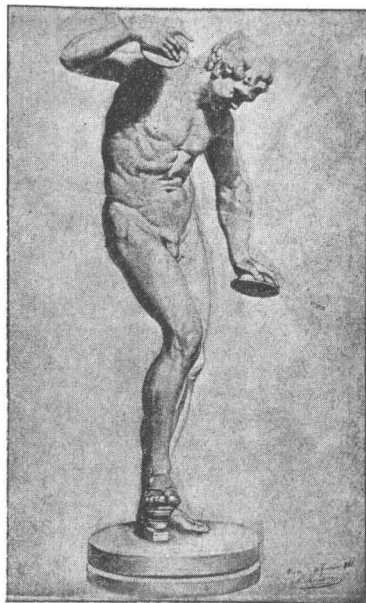
Datele ce le voi publica vor putea lumina mai bine epoca dela 1865 până la 1877, dându-ne prețioase puncte

de reazim în construirea biografiei lui exacte. Aceste date ni le servește revista „Familia“ alui Iosif Vulcan — tipărită la Budapesta.

Prima notiță despre Popescu o găsim în numărul din 5/17 Iulie 1865 la pag. 51.

„Publicațiunea stipendiilor și ajutoareloru Mocioniane pe anulu scolar 1864/5, No. 33/m in Rom'a :

Dlu pictore academicu Nic. Popescu d'in sum'a de

Muzeul Bănățean. N. Popescu: Studiu din Viena.

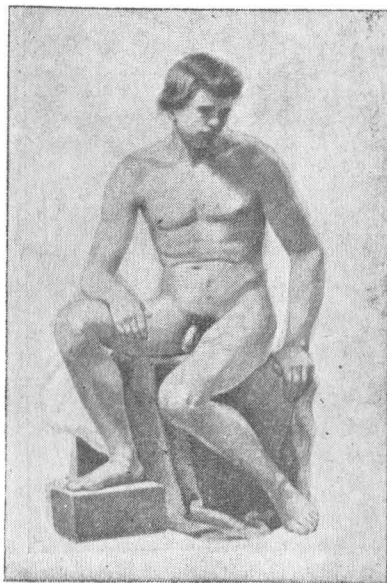
900 fl. ce i-s'a aplacidatu începându dela 1 Maiu a. c. pentru mai îndelunga perfeptiunare în artea sa, până acum 256 fl.“

Sigur de existență de acum, tânărul Popescu își caută de studiu iar paralel cu aceasta e foarte mult preocupat și de probleme naționale. Intre schițele sale tinerești ce se păstrează în Muzeul nostru este și un desen viguros reprezentând pe Mihai Viteazul, apoi o schiță de care ne vom ocupa mai jos reprezentând „Unirea“.

În „Familia“ din 15/27 februarie 1866 la pag. 59 găsim publicată următoarea informație :

„Iertați-me, stimatelor cetitóre, ca cu ocaziunea acésta, inlocu de a vi enará intemplările mai insemnate ale dilei, sê vi vorbescu putintelu despre unu tablou frumosu, compusu, de penelulu artisticu alu junelui nostru pictoru d. Nicolau Popescu, carele acuma prin marimosulu ajutoriu alu Ilustrei familie de *Mocioni* si-continua studele sale artistice in cetatea eterna, la Roma.

Acestu tablou maretiu e compusu din poesi'a laureatului nostru poetu Andreiu Muresianu : „Desteapta-te Romane !“ Scen'a depínsa

Muzeul Bănățean. N. Popescu: Studiu de nud, Viena.

infatisiédia strof'a : „Preotí cu crucea'n frunte, câci óstea a crestina !“ In frunte artistulu nostru zugravi pre Escelintiele Lor Archiereii nostri, de la a caror întiepleta conducere intru adeveru depinde fericirea natiunei nóstre, dandu mana unul altuia si ca cum unulu ar esprime cuvintele : „Dar noi patrunsi la sufletu de sant'a libertate, jurâmu câ vomu da mana sê fimu purure frati !“ — ér celalaltu par câ ar zíce : „O mama veduvita de la Mihaiu celu Mare, pretinde de la fiú-si adi mana d'ajutoriu“.

De la desii in stang'a se vede unu barbatu, carele redicand o mana in susu represinta pre poetulu, carele a dísu : „Romani din patru

anghiuri acum séu neci odata, uniti-ve in cugetu, uniti-ve 'n sentiri!" Langa poetulu natiunei o alta figura represinta pre Janculu. Apoi diarimu pre doi preoti de ambe confesiunile, cari disputandu-se, unulu dintr'ensii aretandu cu man'a pre femeia juna carea ingenunchie inaintea lor, par cá dice :

De adi libertatea si amórea fratiésca
In peptulu natiunei romane vor fi,
In cátu stranepotii sciindu s'o marésca,
Prin faptele sale eternu va 'nflori.

Femeia'a cea tenera represinta natiunea romána, carea vediendu actulu ce-i stâ inainte, plina de bucuria, ingenunchie spre a da lauda lui Ddieu. Langa dens'a e o femeia betrana, carea areta cu o mana in josu unde e lup'a cu Remu si Romulu, aceia femeia represinta trecutul, care sémenn a dice presintelui, cumca din acelu momentu binecuventarea lui Ddieu va fi peste natiunea romana. De unde se si vede unu angeru pogorindu-se si aducandu-i cunun'a si semnulu invingerei. Dupa acele femei se vede unu june romanu, carele sémena a desbracă pre femeia tenera de vestmentulu negru ce-lu portase pana in acelu momentu, ér unu altu barbatu mai inaintatu in etate i aduce unu altu vestmentu rosiiu, in semnu de bucuria.

In drept'a Archiereilor artistulu nostru va representá pre barbati cei mai renumiti ai natiunei nóstre. Inaintea acestora stâ unu copilasiu cu mama-sa si o féta romana, carea tiene intr'o mana globulu si explica copilului insemnetatea cea grandiósa acestui momentu gloriosu.

Genialulu autoriu alu tabloului, aducandu-si aminte de Sant'a Scriptura unde se dice, cá : „Unde sunt doi séu trei intru numele meu adunati, acolo voi fi si eu in midiloculu lor" de a supra figurelor insirate desemna pre Tat'a si pre Fiulu, si acesta par cá ar dice catra Tat'a : „Parinte Sante, binecuenta poporulu teu !" Ér Parintele ii bineventa si tramite Spiritulu Santu care luminédia pre capii bisericeii nóstre si prin densii totu poporulu. Prin radiele ce vinu de susu, se vede Bunavestirea, carea vestestesce in tóte anghiurile locuite de romani : „Destépta-te Romane din somnulu celu de mórte !"

Tóta scen'a se petrece inaintea altariului si din amendoue partile se vedu esindu de la altariu preoti si prunci imbracati serbatoresce, dupa cuvintele :

Marétia-e serbarea, cand fratii d'unu sange,
Se léga intre sine prin viu juramentu,
A nu lasá prada, si neci a se 'nfrange
Marirea strabuna si dreptulu cuventu !

Tabloul despre care vorbiramu aci nu e inca gata. Junele artistu numai lu-schitia, si fotografandu schitiarea, o trimise la bravulu barbatu alu natiunei nóstre. *M. D. Vicentiu Babesiu*, carele binevoi a ni o comunicá impreuna cu epistol'a esplicatóre a autoriului, din care estraseramu tóte cele de susu. D. Popescu in epistol'a amintita róga pre toti Romanii, ca avendu cineva ce-va observatiune in privinti'a esecutáarii acestu tablou, sê-i-le comunice. Intr'unulu din numerii urmatori vomu publicá si portretulu acestui june pistoru romanu, carele cu tempulu va sê devina o celebritate artistica".

IOSIFU VULCANU,

Muzeul Bănăţean. N. Popescu: Desen, Viena

Durere, despre schiţa aceasta nu se ştie nimic, se poate însă să se găsească în arhiva familiei Babeş. Nici fotografia tânărului artist n'a mai apărut în revistă, după cum fusese promis.

Din cele publicate, rezultă cât de serios s'a ocupat Popescu de această lucrare încât deschide şi un referendum naţional cerând părerea tuturor cât priveşte conţinutul ei. Că Popescu ar fi esecutat această lucrare nu ştiu ; în tot

cazul faptul că în numerele următoare ale „Familiei” lipsește o dare de seamă, despre tabloul terminat — s'ar fi menționat cu siguranță dacă despre schiță s'a scris cu atât entuziasm — mă întarește în convingerea că artistul a renunțat la executarea lucrării.

Și schița de care amintii mai sus, păstrată în Muzeul nostru (fig. No. 1) a fost făcută în vederea unei compoziții cu subiect patriotic. Schița noastră din 1864, a fost lucrată probabil la Oradea-mare unde artistul se găsește în acel an,

Muzeul Bănățean. N. Popescu: Studiu, Viena.

ocupat cu pictarea portretelor episcopului Silagi și ale unor canonici, și în timpul când se pregătea să plece în Italia.

Compoziția este concepută foarte literar, îngrămădind mai multe idei convergente. Figurile principale sunt cele două femei cari își întind mâna. Dinaintea acestora sunt, de dreapta și stânga, cărți, reprezentând cultura, iar între ele o ladă cu bani reprezentând averea materială. Sub cărți scrie: „*acestea se le punem la un locu tôte*”, țintind, evident, la unificarea culturală; iar pe lada cu bani scrie:

„tote sunt aicea“ voind probabil să preconizeze concentrarea la un loc a întregii averi a pământului românesc.

Indărătul femeilor ce-și strâng mâna vedem un grup de trei femei asistând la scena de mai sus, apoi mai înspre fund un grup de țărani cu steag. Cortegiul însă nu se termină aci : în partea dreaptă a scenei se văd venind alți participanți — unul călare — iar deasupra lor doi îngeri în sbor țin inscripția : „grăbiți la unire“. De dreapta un

Muzeul Bănățean. N. Popescu: Portret de bărbat.

arbore, schițat foarte sumar, între ramurile căruia două paseri se sărută — iarăși ideia unirii — iar deasupra celor două figuri principale alt înger aduce două coroane pentru împodobirea protagonistelor. În partea stângă a compoziției un alt înger aduce o carte deschisă pe care stă scris : „Unire eternă“. În față, de dreapta, un bărbat sezând ia probabil și el parte la scena de aci ; după căciulă și desenul feței a părea Mihai Viteazul.

Ce-o fi voit să reprezinte Popescu prin compoziția aceasta? E vorba de Unirea Principatelor, sau voia poate să reprezinte Unirea tuturor Românilor? Cred totuș că poate fi vorba de prima ipoteză mai cu seamă că evenimentul Unirii se petrecuse cu abea trei ani înainte, iar personagiile ce figurează în compoziție ar fi: Muntenia și Moldova, în cele două figuri principale, și numai ca *asistente* celelalte trei: Bucovina, Ardealul și Banatul.

Deasemenea pentru această compoziție Popescu lucrează încă o schiță (fig. No. 2) păstrată și aceasta în arhiva Muzeului nostru. Este o variantă a grupului principal de mai sus. Aci femeile în loc să-și dea mâna, se îmbrățișează.

Apoi în 1866 ia parte cu un tablou la expoziția de artă din Budapesta fiind încă în Roma, căci iată ce scrie „Familia“ (1866 6/18 Nov. pag. 443):

„In espusetiunea permanenta de aice e espusa și o icóna de junele nostru pictoru d. Nicolau Popescu. Icón'a reprezentedia o femeia din Roma si e admirata de toti aceia, carii cercetédia salónele expusetiunii. Dlu Popescu — precum mai amintiramu — in presinte petrece la Roma, unde ajutatu de ilustr'a familia de Mocioni — se perfectionedia în frumósa sa arte“.

În Roma, afară de studiile academice îl preocupă și alte chestiuni naționale, așa studierea Columnei lui Traian. Din cele două „Scrisori din Roma“ publicate în „Familia“ (No. 8 din 19 Februarie 1867 pag. 93—94 și No. 16 din 16/28 Aprilie 1867 pag. 194—195) ce urmează, reiese, fără nevoie de comentariu, dragostea cu care întreprinde copierea scenelor de pe coloană, proiectând un mare album pentru toți Români. Și această „întreprindere“ a rămas întreruptă căci acel album al Columnei lui Traian nu s'a executat probabil din cauza dezinteresării celor de acasă.

SCRISORI DIN ROMA

— 20 Februarie —

„Domnule Redactoru! Mai de multe ori am avutu de cugetu a coresponde la amicabil'a-ți roğare, scriindu-ti câteva orduri pentru fóia'a dtale din acésta patria a artelor frumóse, — inse totdeauna

fui impedecatu de a poté implini acésta dorintia fierbinte a mea, si a tramite astfelu salutârile mele la fratii mei din departare si a poté conversá cu frumósele cetitóre ale acestei foi.

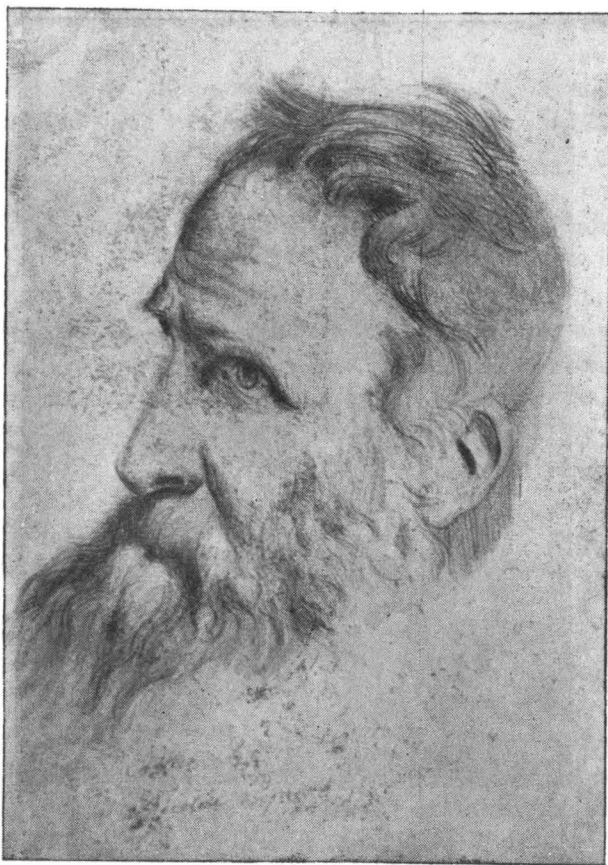
Insa acuma despunendu de putintelu tempu liberu, me grabescu a te surprinde cu acésta scrisóre, si ti-promitu câ in venitoriu ti-voiu scrie mai adese ori. (Totdeauna vei fi bineprimitu. Red.)

Ei bine, despre ce sê-ti scriu dara? Dar se me mai cugetu! Ce póte sê interesedie d'alice pe unu romanu mai tare decâtu column'a lui Traianu, acestu opu giganticu alu anticítâti?! Intru adeveru acésta columna e unulu dintre cele mai celebre monuminte antice din Roma, si póte câ si cea mai grandiósa columna ce se póte vedé. Sciu câ in foile romanesci si anume si in „Familia“ s'a scrisu mai de multe ori despre acestu monumentu maretiu, totusi, sunt convinsu câ nu va fi de prisosu, déca voiu vorbi si eu o parchia de cuvinte in obiectulu acesta.

Column'a lui Traianu e compusa din dóue-dieci-si-trei de bucâti de marmore albu de Carrara, impreunate laolalta si inlarite cu bronzu. „Capitelulu“ e din o singura bucata. Inaltimea totala de la pamentu pana susu, unde stâ statu'a e de 132 urme. Pe din laintru sunt trepte taiate in acela-si marmore, pe cari trepte te poti sui pana susu, unde ajungandu esi afara pe capitelu prin o usia destulu de comóda. Aice te poti preamblá giuru impregiuru pe langa statua, fiindu câ marginea capitelului e ingradita cu grathia de feru, pentru asigurarea celora ce se urca acolo. Din acésta înaltime ochii privitorului se potu desfetá in modulu celu mai suprindietoru, avendu inaintea sa panoram'a cea mai frumósa, adeca tóta Roma si giurulu ei. In vêrfulu acestei columne erá asediata statu'a de bronzu a lui Traianu, dar in locul acesta se puse statu'a lui San' Petru totu din acela-si metalu.

Nu me voiu lasá in o explicare detailata despre tóta construirea acestei columne, pentru câ la aceea mi-ar trebui mai multu tempu, — apoi scopulu meu de asta-data ea aminti numai acele ce pentru netiunea nóstra sunt de cea mai mare importantia. Column'a acésta fu inaltata de senatulu si poporulu romanu in onórea imperatului Traianu, dupa invingerile sale cele glorióse portate in contra daciloru. Architectulu acestui monumentu gloriosu a fostu faimosulu Apollodoro, prin a carui conducere minunata aceea represinta industri'a si artele greciloru si romaniloru; incâtu pana in diu'a de adi nu se gasesce unu modelu mai demn de sculptura decâtu acesta. Pe acésta columna, incependu de la pedestalu pana la capitelu, sunt sculptate in marmore tóte bataliele si invingerile lui Traianu portate in contra lui Decebalu.

Expeditiunea d'antâia si a dóu'a pana'n fine. Si acésta sculptura e atâtu de eleganta si artistica precum in precisiunea desemnului, asié si in reprezentarea adeverata a istoriei, încâtu artistii cei mai renumiti si-au luat de acolo modelele cele mai bune pentru desvoltarea talentoru loru artistice.

Muzeul Bănăţean. N. Popescu: Studiu de cap.

Acele sculpture au atrasu atentiunea tuturoru artistiloru. Rafaelu din Urbino, Giulio romano si altii facura studiile loru dupa maretiele modele ce infrumsetiédia column'a lui Traianu.

Dreptu aceea noi romanii avemu cauza dupla ca sê ne interesâmu de acésta columna, si anume antâiu pentru câ aceea e unu

monumentu romanu, si a dóu'a pentru câ aceea a servitu si servece de modelu artistiloru in sculptura, pictura si architectura.

Sciindu acésta, eu — carele prin marinimosulu ajutoriu alu marelui mecenate romanu Il. Sa d. Andréiu de Mocioni sum ferice a petrece la Roma pentru perfectiunarea mea in pictura — indata dupa

N. Popescu: Portretul episcopului Victor Mihali de Apșa.
Resedința episcopescă gr. cat., Lugoj.

sosirea mea aici, cercetai tóte galeriile de pictura, tóte monumintele cele mai interesante, apoi bibliotecele numeróse, cu scopulu de a-mi alege din tóte obiectele, cari aru poté mai multu folosi natiunii întregé. Asié dara dupa tóte acele cercâri, unde vediuu opurile cele mai grandióse, picturele cele mai celebre alu unuí Rafaelu, Michel Angelo, Tiziano scl. la a caroru privire ochii remanu incantati si nu s'aru mai

desparti de ele, — cercetai adese ori bibliotec'a din Vaticanu, dorindu a gasi desemnurile cele mai bune si perfecte, facute dupa column'a lui Traianu. Dupa multe cercetâri fui norocosu a le gasi la olalta. Acestu opu minunatu cuprinde in sine tôte desemnurile despre numit'a columna, facute in modulu celu mai elegantu.

Acêsta colectiune s'a facutu in urmatoriulu modu. La anulu 1667 din ordinea regului francesu Ludovicu XIV — carele erá unu iubitoriu si protectoru fierbinte alu arteloru — se facura poduri de josu pana susu langa column'a lui Traianu, si astfelu se desemnara din apropiere tôte scenele de pe ea, facandu-se totodata sub fia-care scena câte o explicatiune lamurita in limb'a italiana, încâtu de aci se potu vedé costumele romaniloru, ale daciloru, fisonomiile tuturoru, datinele, disciplin'a militara, locuintiele, punctile s. c. l cu unu cuventu, espicatiunea tuturoru lucruriloru ce erau pe atunci atâtu la romani câtu si la daci. Aceste tôte fura desemnate de Pietru Santi Bartoli, carele pentru profundele sale cunoscintie e numitu Sagetto Ilustre. Acesta in intielegere cu pictorulu si directorulu academiei regesti din Roma, Carlo Errard, implinira desemnurile acele glorióse cu cea mai mare precisiune si elegantia, intocmai originaleloru, si la anulu 1672 subsupraveghiarea loru esi la lumina acelu opu, despre care vorbii mai susu.

Din acesta eu desemnai scen'a candu Decebalu cade in genunchi inaintea lui Traianu, si-lu róga sê faca pace. Cugetai, câ ar fi bine a litografá unele scene, ca astfelu sê se latiesca in publiculu nostru. Ne avendu inse eu midilóce de ajunsu spre a da a se litografá acestu desemnu, ce l'am facutu eu, cugetai câ ar fi bine sê-lu fotografediu. Deci ca sê se póta lati câtu mai tare, i defipsei unu pretiu moderatu, adeca 50 cr. es. Formatulu nu va fi pré mare, inse déca on. publicu va intimpiná cu caldura intreprinderea mea, voiú cautá a dá fotografiile in formatu mai mare si apoi voiú mai publicá si alte icóne de cea mai mare importantia pentru noi romanii.

In urma te rogu, dle redactoru, a insemná in foi'a dtale, câ locuint'a mea aice e in : „Via Sudario 47 4° piano“.

Salutandu-te fratiesce s. c. l.“

NICOLAU POPESCU.

SCRISORI DIN ROMA

— 18 Aprilie —

Onorate domnule redactoru ! Epistol'a mea cea d'antâia, ce ti-am tramis'o inca in lun'a lui decemvre, aparú in fói'a dtale numai

cu finea lui fauru. (Caus'a intardierii fu, câ scrisórea aceea din nenó-rocire ratecindu pe posta, ajunse la noi numai in lun'a lui fauru. Red.) Cugetaseremu dara, câ scrisórea aceea neci nu se va publicá ; pentr' aceea am facutu pasii cuveniti mai departe in privinti'a aceluor lucruri, despre cari vorbisem in aceea epistola. Inse firesce, câ atunce candu ve scrisesem, planulu meu erá ca si lucrulu primitivu, care cu incetulu se desvólta, pana ajunsei la aceea convingere, cumca lucrulu celu mai frumosu si mai folositoriu *pentru natiunea intréga* ar fi, ca eu sê desemnu si sê dau la lumina tóta column'a lui Traianu, — câ-ci nu e destulu, ca cine-va sê véda numai o icóna, de órace acele sunt 114 desemnate, si tóte aceste s'au desemnatu pe tempulu, candu inca figurele de pe columna n'au fostu asié ruinate, precum sunt acuma.

Eu si fratele G. Vladereanu amu mersu la museulu din San Giovanni laterano, unde se gasece o multime de opuri fórté intererante, cari s'au aflu ingropate in diferite pórti, — acolo se potu vedé si tóte copiele de pe column'a lui Traianu, tornate in ghípsu, intocmai originaleloru, aceste copie se facura din ordinea imperatului Napoleonu la an. 1861. Din aceste basso-rilevi, cari fura tornate chiar dupa originalu, avui ocaziune a vedé din firu in peru tóte particelele figureloru de pe column'a a lui Traianu, — si esaminandu-le bine, si asemelandu-le cu desemnurile facute de San Bartolo, despre care am vorbitu in prim'a mea epistola am aflu cea mai mare acuratétia si intru tóte asemenea originalului.

Sê nu-si intípuéasca cine-va, câ column'a acést'a carea de atátia secolu a fostu espusa la arderea sórelui celu mai aspru ce domnesce aice, la venturi si mai multe combateri ale tempuriloru trecuti, — si acuma e chiar asié. A suferitu fórté multu, si deosebi partea cea de câtre resasitu e tare ruinata, in partea aceea figurile de susu pana josu abié se mai cunoscú ; in multe locuri lipsescu manile, in altele capetele séu alte pârti. Pe celelalte pârti tóte stau mai bine, inse in totu loculu lipsesce câte ce-va, pe candu in opulu amintitu a lui San Bartolo nu lipsesce nimica.

Eu sum convinsu, câ déca in Romani'a se va poté realisé proieptulu facutu, adeca de a redicá la Bucuresci column'a lui Traianu in form'a celei din Roma, dinsi inca voru avé mare trebuintia de desemnurile mele, séu de altele, cu tóte câ dinsi vreu sê róge pe imperatulu Napoleonu sê-li ierte a cumperá formele ghípsu facute chiar de pe originalu. Acele intru adeveru sunt de lipsa. Trebuie a le cumperá. Inse nu sunt de ajunsu. Afara de acele forme, trebuie se aiba

si desemnurile cele mai bune, si numai atunce — avendu sculptori foarte buni — voru poté ajunge scopulu doritu.

Acuma dara, ca sê me apropiu de scopulu meu ce lu am cu epistol'a acést'a, ti-facu cunoscutu câ eu inca in lun'a lui ianuariu am tramisu m. d. Babesiu trei esemplare fotografate dupa desemnulu meu. Acele fura tramise numai ca modele, pentru ca sê le pôte vedé cei mai de frunte barbati ai natiunei. I-am aretatu totodata propunerea mea, câ adeca dorescu a da la lumina tóta column'a lui Traianu, carea e desemnata pe 114 tabele, din cari eu voiu desemná in fia-care luna dóue, si acele le voiu da sê se fotografedie, (sê fiu bine intelesu! sê nu confunde cine-va fotofografi'a cu litografi'a!) de óra-ce cu litografi'a ar constá si foarte multu, si totusi n'are poté veni asié precisu desemnate figurele. Despre acést'a eu m'am convinsu si de aceea vorbescu acuma cu siguretate. Inse in fotografia desemnurile mele voru fi foarte bine descopiate; apoi cu prietiului celu mai ieftinu in modulu acest'a se pôte.

Asié dara am disu, câ in fie-care luna voiu da la lumina dóue icóne. Un esemplariu in formatu mare va constá 1 fl. 50 cr., éra in formatu mai micu 50 cr. In modulu acest'a va fi cu potintia si ar fi de doritu, ca fie-care comuna romanésca sê se prenumere si astfelu sê compuna unu albumu pentru scól'a sa, din care apoi si tenerii si betranii voru poté trage unu folosu foarte mare, vediendu din acele, cine au fostu stramesii nostri gloriosi. Si óre ce greutate ar simti o comunitate, déca fia-care romanu ar da numai câte unu cruceriu pe luna? Si asié in restempu de cincii ani s'ar pomeni fia care, câ a cumperatu opulu celu mai interesantu si folositoriu pentru natiunea nóstra. Unu opu care ar aretá fia-carui romanu origínea sa, de care pôte fi superbu.

Tóte aceste le-am descoperitu m. d. Babesiu, si i-am aretatu si aceea. cumca eu nu potu incepe lucrarea acést'a foarte grea si mare, pana nu voiu avé celu putínu 500 de prenumeranti, spre a poté acoperi spesele cele mari. Asemenea am aretatu acést'a si altoru barbati de frunte ai nostri, si totodata i-am rogatu, ca sê-si dé judecat'a despre tóte. In fine vedu, câ toti mi-au aprobatu intentiunea si mai tóte foile nostre au publicatu ceva despre întreprinderea mea. In urmarea acestoru publicári, vedu câ întreprinderea mea a facutu mare impresiune in poporulu nostru romanu. Am si primitu vre o câte-va scrisori foarte magulítóre si pline de entusiasmu nobilu, in cari mi-alaturare si banii de prenumeratiune pentru o luna, facandu-mi cunoscutu, ca dinsii se voru prenumerá la opulu intregu, si voru tramite banii in fia-care luna,

indata ce voi incepe a le tramite esemplariile cuvenite. Aceste epistole mi-au causatu bucuria, vedindu simtiulu celu adeveratu alu confratiloru mei, si pricependu din ele cum se interesédia ei de trecutul nostru gloriosu. Si cu atât'e mai tare m'am bucuratu, câ-ci între altii amu primitu epistole chiar si de la sateni, economi. Mi-spunu, câ din tóta saraci'a loru se prenumera bucurosu la opulu întregu. Disei, câ m'am bucuratu, inse totodata simtu si o grigía mare, câ-ci de óra-ce au inceputu sê se adune prenumerañti, ar trebui sê incepu tramiterea icóneloru, ca sê corespundu din destulu detorintiei mele, inse nu potu sê facu ast'a pana nu voiú avé prenumeranti ca sê potu acoperi spe-sele. Pentru 10—20 de persóne nu potu incepe tramiterea. Pentru aceea dara me rogu de on. publicu, ca decumva se interesédia de întreprinderea acést'a, sê aiba bunetate a se grabi cu tramiterea abonamentului; altcum voiú fi silitu a rentórce banii cu onóre la toti aceia cari s'au prenumeratu pan'acuma si a sistá întreprinderea.

Sê nu aiba nimene téma, câ pentru tramiterea icóneloru de aice din Roma, va trebui sâ faca spese mari, câ-ci numai desemnurile le voiú face aice, ér fotografarea loru se va intempla in Austri'a, d. e. in Vien'a, și acolo vomu cercá fotografulu celu mai bunu, si cu acela vomu pune tóte in ordine buna; dupa aceea fratele Vladereanu va remané acolo, spre a portá grige, ca fotografiile sê se face bine si sê se espedie regulatu in tóte pârtile. Era eu me voiú întórce érasí la Roma, unde voiú continuá desemnurile si le voiú tramite fratelui Vladereanu. Abonantii inse au a se adresá de-a dreptulu la mine aice, sub adres'a insemnata mai josu.

Ar fi bine, ca in tóte comunitátele sê se aléga o persóna care sê adune banii de la prenumeranti in fia-care luna si sê mi-i tramita, si acelei persóne onor. sê-i tramitu si eu mai multe esemplare la olalta, — eu din parte-mi oferédiu in semnu de multiamita de la 20 de esemplare unulu fie-carui colectantu.

In fine te rogu, domnule redactoru, a insemná in fói'a dtale adres'a mea de acuma, care e: „Via urbana nr. 13 piano l. Roma“, rogandu-me totodata si de dnii redactori ale celorlalte foi, cari au amintitu întreprinderea mea, sê aiba bunetate a face asemenea.

Dupa cari remanu s. c. l.

NICOLAE POPESCU.

Și la Roma ia parte la o espoziție, unde cel puțin după afirmațiile „Familiei“ a fost remarcat de bărbații cei mai competenți de acolo.

Iată ce scrie cronicarul la rubrica „Literatură și artă” în numărul 29 din 16/28 Iulie 1867 pag. 350—351 :

PICTURA.

D. N. Popescu, pictorul nostru nationalu rentornandu de la Rom'a a adusu cu sine mai multe opere ale sale, prin cari ni-a facutu o surprindere foarte placuta. Dintre aceste unele au fost espuse in espusetiunea de arte din Rom'a si au fost laudate de barbatii cei mai competinti do acolo. Noi nu ne potemu lauda câ posedemu competinti'a de a critisá aceste opere dupa meritulu lor, dar' acést'a abunaséma nu e spre de scaderea penelului istetiu alu pictorului, câ-ci operele sale intr'adeveru potu fi admirate de toti amatorii artelor frumóse. Noi am admiratu naturalitatea ce se reveléza din tóte operele dlui Popescu, care numai de câtu trebuie se atraga atentiunea fiecarui speptatoru. Am vediutu intre aceste opere portretulu unei dómne din Rom'a, si ne a miltiamitu in deplinu luandu in consideratiune lucrarea fina, câtu si combinatiunea foarte nimerita intru impartirea colorilor si mai alesu in adumbrirea escelinta, ce dá tabloului o colóre cu totul naturala. Impartirea luminei si a umbrei in tóte operele aceste e prénimerita, asié câ trasurile marcate dovedescu o desteritate segura, portretele paru a fi nesce statue pline de viétia, indepartarea objectelor secundare e bine calculata si tóte manuntisiele sunt asiediate in o armonia perfepta. Multu ne multiami si portretulu foarte interesantu ce representa pre d. Vladareanu, amicul si colegulu dlui Popescu, carele in presinte e in Rom'a asisdere spre perfeptiunarea sa in pictura ; cei ce cunoscu pre acestu june romanu spune câ in acestu portretu e prénimeritu si intr'adeveru e unu capu de opera, câ-ci nemica nu lasa de poftitu. In fine esprimandu-ne pararea de reu, câ nu potemu vorbi, despre tóte operele ce avuramu onórea a le vedé, mai amintimu numai portretulu unui cersitoriu din Roma, facutu totu dupa natura. Vedemu inaintea nóstra unu betranu struncinatu de nenumerate fatalitati, cu cari inse pare a fi impecatu, câ-ci din ruinele acestei vietie batute de sórte se reveléza o potere estraordinaria de spiritu, care despretiuesce fulgerile grave ale sórtei fatale si din ochii si tóte trasurile betranului cersitoriu se vede unu óresicare surisu, ce dá o colóre atragátore tuturor doreliloru si suferintieloru, ce a suferitu bietulu betranu. E de admiratu cum a succesu penelului istetiu a uni intr'o armonia deliciósa aceste contraste, apoi luandu in consideratiune si lu'rarea esteriorului, trebuie se marturisimu, câ acésta opera e perfepta. Precum intieleserâmu d. Popescu ve espune câte-va

opere a le sale si in espusetiunea de arte din Pesta, unde asidere credemu că voru secerá lauda si onóre numelui romanu. Mai amintimu cu o cale cumca d. Popescu câte-va lune va petrece intr'unu satu de langa Oraviti'a, unde are se face icónele sante pentru biseric'a de acolo, si apoi éra va merge la Rom'a.

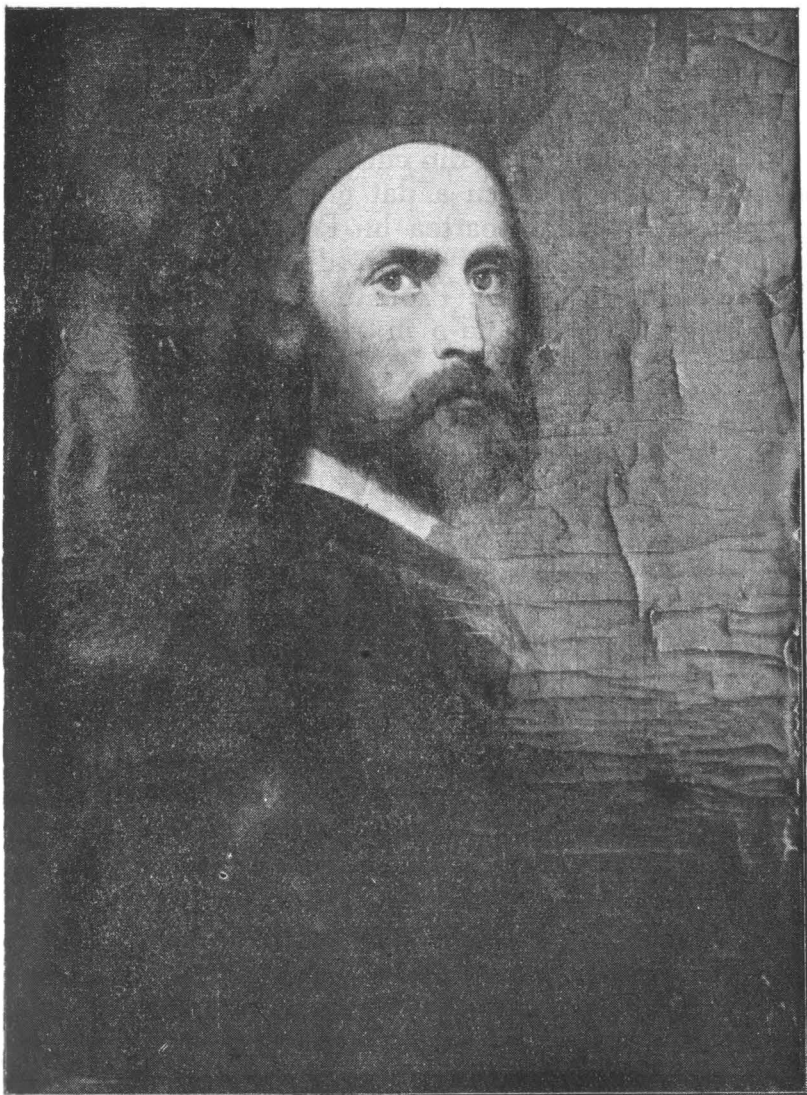
Deci Popescu se reíntoarce dela Roma pela începutul lui Iulie 1867 pentru ca să ia comande și ca să viziteze pe ai săi iar după aceea să se reíntoarcă la Roma. In acelaș număr al revistei, pe pag. 350, găsim și următoarea informație :

Dlu Popescu tenerulu pictoru romanu, rentornandu de la Rom'a unde a petrecutu vre-o doi ani pentru perfeptiunarea sa in art'a frumoșá a picturei, in presinte se afla in giurulu nostru si peste câte-va díle va merge giosu in provincia pentru cercetarea cunoscutiloru sei.

Probabil că încă în toamna aceluiaș an, Popescu se reíntoarce la Roma, de unde revine în Țară — in anul 1870.

Găsind aci un mediu artistic neprielnic pentru o pregătire frumoasă ca a lui, a trebuit să exercite acea ramură a picturei ce i s'a imbiat : pictura bisericească. Indată după reíntoarcerea sa acasă a început șirul de mizerii, atât el, cât și familia, — avea doi copii — au trebuit să indure destule privațiuni, dacă în 1871, Popescu e silit să organizeze o loterie pentru vinderea unui tablou din Roma. Despre această loterie găsim o informație în „Familia” No. 36, 5/17 Sept. 1871, pag. 430 :

Junele nostru pictoru academicu dlu Nicolae Popescu pune oper'a sa cea mai arteficiósa, portretulu unui cersitoriu caruntu din Roma, la vindiare prin sortitura de loteria. Acestu capu de opera fiindu publicului nostru mare parta cunoscutu a fostu judecatu din partea comisiunii artistice a espusetiunii din Roma de unu opu lucratu cu cea mai mare perfeptiune. Pretiulu unui astu-felu de portretu se termina ad minimum de 600 fl. v. a. Spre posibilitatea vindiării inse se edau numai 450 de losuri, cu 1 fl. lasulu dupa a caroru cumperare sortitur'a se va efeptui cu ocașiunea vre unei adunări séu petreceri natiunale din Lugosiu, Timisió'a séu Aradu, in terminu pana

Muzeul Bănăţean. N. Popescu: Portret de bărbat.

la anulu nou 1872. Onoratulu publicu este rogatu a imbratisiá sortitur'a acestei opere, tramitiendu banii pentru losurile cumperande catra subscrisulu in Versietiu, carele pórta afacerea sortituri.

Versietiu in 7 Sept. 1871. Ioanu Siepetianu adj. adv.

Nici rezultatul acestei loterii nu se știe, precum s'a pierdut și urma tabloului din chestie. Probabil că și această întreprindere alui Popescu a dat greș ca toate celelalte.

Pentru moment soartea lui Popescu se îmbunătățește în urma pictării bisericii gr. or. din Seleuș (Jugoslavia), pentru suma de 10.000 fl. Probabil că a început pictarea ei încă în 1871, terminând-o în anul următor după cum ne informează tot „Familia” (No. 36, 3/15 Sept 1872, pag. 430):

Pictorulu nostru, dlu Popescu a terminatu zugravirea bisericei din Seleusiu in Banatu, pentru care a capetatu unu onorariu de 10.000 fl. Toti lauda acesta opu alu artistului.

În iarna anului 1873 pleacă din nou la Roma unde execută probabil icoane pentru iconostasul vreunei biserici. De data aceasta, după mărturia „Familiei” a fost vizitat de reprezentanți ai Artelor frumoase din Roma, ba un ziar italian a și scris despre el. Rămâne de controlat această știre, căci dacă e adevărată, atunci Popescu va putea fi pus cu mai multă îndreptățire în seria acelor Români ce au făcut legătura între arta romantizmului italian și cea românească. În tot cazul va sta demn lângă pictorul Tătă-răscu, apreciat foarte favorabil în Roma, după cum vom vedea mai jos.

Iată ce zice „Familia” (No. 13 din 31 Martie 1874, pag. 167):

Pictorulu nostru dlu N. Popescu, carele — precum anunciaramu si noi — petrece iérn'a la Roma, a fostu destinsu dilele trecute. Fruntea profesoriloru de la academi'a de bele-arti, multime de profesori de la universitate, si alti iubitori de pictura mersera in atelieriulu dinsului, spre a-i vedé si admirá concepiunile. Unu diuariu italianu, din incidentulu acest'a scrie unu articolu fórte magulitoriu pentru artistulu nostru.

Din Italia se reîntoarce în țară în primăvara anului următor adecă 1874 căci după cum vom vedea dintr'o știre a „Familiei” aproape întreg anul acesta a fost ocupat cu pictarea bisericicii din Târgul-Jiu — unde lucrează împreună cu pictorul Zaharia Achimescu din Caransebeș. ¹⁾ Termină și această lucrare spre mulțumirea tuturor, primind și în scris espresia admirației localnicilor. Referitor la aceasta găsim în „Familia” (No. 14 din 6 Aprilie 1875, pag. 164) următoarea știre :

Dlu Nicolae Popescu, genialulu nostru pictoru a petrecutu mai intregu anulu 1874 in Târgulu-Jiului in Romania, ocupatu cu zugravirea bisericei nôue din acea capitala a districtului Gorgiu. Dlu Popescu si-a terminatu lucrarea spre multiamirea tuturor, în câtu fruntasii ora-siului s'au simtitu indatorati a-si esprimá admiratiunea prin o adresa.

Prea bine nu-i putea merge în Țară lui Popescu nici după pictarea bisericii din Târgul-Jiu, căci în 1875 se hotărăște să se stabilească definitiv în Roma, unde dealtcum își duce și familia.

Revista „Familia” înregistrează cu mult regret această îndepărtare a lui Popescu (No. 39 din 25 Nov. 1875, pag. 453), mângâindu-se totuș cu speranța că pictorul se va întoarce din când în când pentru pictura murală a bisericilor angajate :

UN PICTORU ROMANU LA ROMA.

Pictorulu nostru academicu, dlu Nicolau Popescu, de nascere din Banatu, carele inse cu ajutorului dloru Mocionesci a studiatu la Roma, spre marea intristare a nôstra si-a parasitu patri'a si s'a mutatu definitivu la Roma, si astu-felu miculu numeru alu pictoriloru nostri compatrioti s'a mai imputinatu. Inregistramu inse cu ôresicare mangaiare. ca de si dsa ni-a parasitu, totu-si e decisu a petrece vér'a in patri'a sa pentru esecutárea icóneloru nemiscatórie din biserice, — ér piesele mobile, firesce cele mai fine, le va duce si le va esecutá la Roma, unde artea picturei si

¹⁾ Pentru colaborarea lui Achimescu vezi : G. Postelnicu op. cit. pag. 32.

modelele de capuri de opera se afla reprezentate ca nicairi aiurea in lume. Locuinti'a dsale in Roma e in : Vicolo dei spagnioli 29.

De fapt în 1876, la Ispas îl găsim la Pesac,¹⁾ unde pictează biserica. Peste iarnă s'a întors la Roma unde a pictat icoanele de pe iconostas revenind la Pesac pe la Paștile anului următor și aducând cu sine picturile gata. Pe una din ele, Sta Treime, se găsește iscălitura : „*Nicolae Popescu, Roma, 876*“.

Vara anului 1877 o perece în Țară ocupat cu această lucrare. Familia, pe care n'avea s'o mai vadă și-o lăsase la Roma.

Probabil că deja prin Iulie a terminat biserica din Pesac, căci după cum vom vedea mai jos, în luna aceasta umblă pe la Arad și Caransebeș pentru realizarea unui plan măreț : *voia să înființeze o Academia de Arte frumoase.*

Acest plan își are însemnătatea lui, caracterizând starea în care se aflau artele în genere acum 50 de ani. La noi în Banat, pictura — și vorbim exclusiv de cea bisericească — la începutul sec. XIX ia o direcție nouă. Pictura bizantină executată în biserici de zugrăvi călugări — sau dacă erau laici, aceștia trăiau în aceeaș atmosferă pravoslavnică — începe să dispară din bisericile bănățene în urma propogandei forțate esercitate din partea Vienei.

Gustul pentru pictura orientală e înlocuit de predilecția pentru barocul decadent, în arhitectură, cât și în pictură. Pictorii noștri, conformându-se gustului general, iau calea Apusului oprindu-se la Viena sau München sau coborând și în țara artelor, în Italia. Dar aceștia sunt foarte puțini. Partea cea mai mare a lor, în lipsa unor asemenea călătorii învață gustul occidental din reproduceri sau copii proaste, departe de izvor, departe de formele originale reprezentative.

Așa se esplică enorma decadență ce caracterizează arta secolului trecut — îndeosebi în prima jumătate a lui. Căci formele artei bizantine, așa cum le găsim în Banat

¹⁾ După mărturia bătrânului Pavel Iovan din acea comună. Informația aceasta o mulțumim Părintelui Victor C. Fizeșan din Pesac, care a avut bunățatea să ne-o comunice.

până la sfârșitul sec. XVIII, sunt organic și strâns legate de formele dominante în întreg Balcanul ortodox, deci sunt produsele imediate ale unei școale cu tradiții milenare. Artiștii locali nu numai că aveau opere originale după care se puteau inspira, dar aveau printre ei mulți călugări trecuți pe la școala din Athos, artiști cotați, cari îi învățau direct meșteșugul.

Aceasta e motivul principal pentru care abea acei artiști bănățeni au putut să se ridice deasupra mediocrului desolant, cari au putut lua contact direct cu Apusul. Reinforcându-se aceștia în țară, natural că puteau să aprecieze situația de plâns în care se găsea pictura în Banat. Unii au căutat — ca Velceanu — să reziste mediului fără pretenții, până când învinși de acesta s'au pierdut ei înșiși, înghițiți de curentul unei arte provinciale industrializate. Alții — ca Zaicu — s'au alimentat o viață întreagă din patrimoniul sufletesc adunat în străinătate; Popescu afară de aceasta vrea să schimbe și mediul, dând picturii în genere, — începând cu cea bisericească — o nouă îndrumare academică prin ridicarea unei școale serioase cum trebuia să fie aceea ce o plănuise el.

Situația găsită în țară de acest artist dotat cu frumoase calități și predestinat să-și câștige un nume de seamă, a trebuit să-l amărăscă foarte mult. Dovadă, vițiul ce l-a doborât.

Situația materială precară a lui și a familiei lui a trebuit să contribue și ea la maturarea scopului înființării acestei academii de pictură. Spera poate că odată luând desvoltare, va putea primi — cu sprijinul diecezelor — comenzi în cantitate mare, rezolvând așa amândouă intențiile.

După cum rezultă din documentele ce le public mai jos, Popescu a luat contact mai întâi cu Episcopia din Arad. Având aprobarea acesteia, în principiu, prin Iulie 1877 vine la Caransebeș și luând contact cu episcopul Ioan Popasu — atunci lucrează și portretul lui (vezi fotogr. No. 3) — prezintă acestui consistoriu un memoriu alăturând și un proiect al școalei.

Aceste documente se păstrează în arhiva consistoriului eparhial din Caransebeș, de unde le-am copiat.

Ele sunt următoarele :

VENERABILE CONSISTORIU DIECESANU!

Subsemnatulu a 'mu decisu a me asiedia în Caransebesiu si a infiintia aicia o scôla de pictura dupa programulu alaturatu sub 'l.

Dupa cum se pôte vedea din acestu programu scôla de pictura are de scopu a desvolta la poporulu romanu arta picturei pe basa picturei bisericesci carea, precumu a fostu la alte popôre, este si la poporulu nostru inceputulu naturalu alu desvo tarii si latirei acestei arte.

Din firea lucrului urmêza ca subscrisulu amu lipsa de cea mai caldurôsa sprijinire din partea dieceseloru romane cu atatu mai vertosu, fiindca eu nu dispunu de mijlôcele necesari spre a invinge greutatile ce se ivescu la infiintiarea acestei scôle.

Acestu sprijinu a inceputu aru fi de doue feliuri adeca sprijinu in bani spre a acoperi spesele pentru o localitate reciusite si modelele necesarii si sprijinul moralu prin predarea de totu felulu de pictura bisericésca la acêsta scôla prin ca cu timpulu scôla se devina in stare de a se sustine insasi din propriile sêle mijlôce.

Mai departe vinu a descoperi venerabilului Consistoriu ce impartasindu eu aceasta idee cu Pré Santia Sa Parintele Episcopu alu diecezei Aradului, nu numai ca a primitu cu placere dar mi'a si apro-misu totu putinciosulu sprijinu atatu in bani catu si in lucru de pic-tura bisericésca.

Pentru ca se potu pune acêsta idee uumai decatu in lucrare adeca cu inceputulu lui Septembre a. c. subscrisulu amu neaparata lipsa de suma de 400 fl. v. a. spre acoperirea speseloru localitatii si pentru prevederea salei de invetiamentru cu cele mai necesarii recuisite.

Dupa cele espuse, vin cu tóta reverintia a roga pe venerabilulu Consistoriu ca se binevoiasca a-mi incuviintia catu se va potêa din suma aratata si a ma incunosciintia despre ea de timpuriu.

In fine fiindu scôla mea intemeiata pe pictura bisericésca si depinzendu viitoriulu si desvoltarea dela lucrările de pictura bisericésca : rogu venerabiulu Consistoriu se binevoésca a recomanda scôla mea de pictura in tóta diecese, atatu pentru castigarea de elevi catu si pentru castigarea de lucrari de pictura bisericésca, care lucrari nu numai ca voru fi esecutate dupa recerintiele artei in tóta puterea cu-ventului, ci totu deodata si cu preturile cele mai modeste.

Prin acesta pe deoparte bisericile nôstre care ne servescu nu numai de locasiuri sante ci si de unicile monumente mai puternice ce avemu in care ne pastramu totu ce avemu mai santu religiosu si nationalu, vor castiga o noua putere pentru desvoltarea si intarirea

semțiului celui mai sublim alu religioșității și alu nobilitării inimei peste toru ; ăra de alta parte vezendu cata avere nationala se instrainăza prin acea, ca n'avemu nici meseriesi nici artisti destui pentru ca se ne provedemu lipsele poporului nostru, prin latirea artei (artei) de pictura între credincioșii noștri, va remane bisericeloru năstre o considerabila avere materiala, carea acumu din lipsa de pictori romani se strecōra in manile steiniloru, care streini arta și bisericile năstre le trateaza numai ca un obiectu de speculatiune, de castigu materialu pentru dansii.

In sperantia ca Veneratulu Consistoriu luandu in justa consideratiune modestu mea întreprindere, imi va da binevoitoriulu seu sprijinu sum cu adanca stima.

Caransebesiu in 22 Iulie 1877.

*NICOLAE POPESCU
pictore academicu.*

3 pagini pe coală albă, scris caligrafic. Hârtia a fost înregistrată : Prez. 23 Iulie 1877, No. 238 sc. 1877.

Urmează proiectul :

SCÓLA DE PICTURA ALUI NICOLAU POPESCU IN CARANSEBESIU.

Scopulu scólei este de a instruí pe elevi ca se pôte depinge cu colori dupa natura. Scóla incepe cu pictura bisericésca apoi desvolutandu-se va trece la pictura din istoria nationala și universală.

Invetiamentulu se imparte in 4 graduri mari cate 1—2 ani.

Afara de instructiunea practica in desemn și pictura, se propun și studiile auxiliare necesare pentru arta picturei precum : anatomia, perspectivele, istoria universală, istoria bisericésca și istoria arteloru.

Gradulu I) 2 ani. Introducere in desemn. Desemnulu dupa originale desemnate. Perspectivele incatu privescē arta picturei. Istoria universală.

Gradulu II) unu anu. Desemnulu cu craion modele de ghipsu. Anatomia cu privire la pictura. Istoria universală.

Gradulu III) 2 ani. Desemnulu cu creionu dupa natura (modele vii). Istoria Arteloru.

Gradulu IV) 2 ani. Introducere in pictura. Pictura cu colori dupa natura (modele vii). Istoria bisericésca. Psihologia cu privire la pictura.

PRIMIREA ELEVILORU.

Elevii la primire trebuie se dovedesca cu atestate scolare ca au absolvat 3 clase reale seu gimnasiale, era in lipsa acestora voru depune esamenu. Talente deosebite pentru pictura facu esceptiune.

Sustinerea scolei,

Pana candu scola va deveni in stare de a se susține prin lucrarile sele din propriile mijloce: artistulu Nicolau Popescu recurge la diecesele romane pentru un ajutoriu in bani din care sa se acopere speșele pentru localitate, recuisite si modelele naturale.

Pe langa acestu ajutoriu in bani se recere neconditionatu ca diecesele romane se sprijineasca acesta scola in lucrurile bisericesci incepandu dela pictura bisericiloru pana la pictura tuturoru aparatelor si odóreloru loru.

Caransebesiu in 22 Iuliu 1877.

NICOLAE POPESCU
pictore academicu.

La memoriul și proiectul lui Popescu, considerat evident serios din partea autorităților bisericești, se răspunde favorabil, încuviințându-se pictorului suma de 200 fl. v. a. pentru ca acesta să-și poată închiria localul necesar. Aceasta ca răspuns la primul ajutor solicitat de artist. Cât privește partea a doua, sprijinul moral, Consistoriul ia hotărârea să trimită circulară în dieceză prin care să atragă atenția preoțimei asupra acestei școale. In arhiva Consistoriului n'am dat de urma acestei circulare; probabil că nu s'a trimis și aceasta din cauză ca Popescu nu mult după aceea a murit. Nici suma de 200 florini Popescu n'a încasat-o, deci nici localul nu la închiriat.

Dealfel iată și textul răspunsului Consistorului:

„Referat: Pictorul din Roma Nicolae Popescu cu dt. 22 Iulie ne arata ca este decis a se aseza in Caransebes si a deschide aici o scoala de pictura; totdeodata se roaga ca diecesa se-i dee ajutoriu acuma la inceput pentru localitate si se-i recomande scoala in dieceza pentru castigarea de elevi si de lucru de pictura bisericeasca.

Deciziune: Se incuviinteaza un ajutoriu pentru inchirierea localitatii in suma de 200 fl. si se emite circulariu pentru castigarea de elevi si de lucru. Iscultura. No. 258 sc. 1817“.

Din Caransebeș a plecat puțin după aceasta la Lugoj, unde se stabilise pela sfârșitul lui 1876 sau începutul lui 1877, închiriind o casă modestă în strada Olarilor.

Se poate că în urmă celor 5 tablouri pictate în 1766 pe pereții externi ai bisericii, comunitatea ortodoxă hotărâște să comande pictarea întregului interior, înegrit și murdărit — așa cum este încă și azi — din cauza incendiului. Ori poate Popescu însuș voește să provoace aceasta hotărâre. De fapt tonul hârtiei ce-o adresează magistratului Constantin Udrea din Lugoj, ar susține și această ipoteză din urmă. Un răspuns nu i-sa dat căci abea peste 3 săptămâni Nicolae Popescu a murit lovit de apoplexie, în ziua de 29 Decembrie 1877.

MULTU ONORATULUI DOMNU CONSTANTIN UDREA PRIMARIU
ALU MAGISTRATULUI SI PRESIDINTELE COMITETULUI IN LUGOSIU.

Suplic'a a lui Nicolae Popescu pictore academicu, in carea se rōga ca se se decida asupra programei lui aici alaturate in privinti'a depingerii S. bisericii d'in Lugosiu.

Cu 1 Aclusu.

MULT ONORATE DOMNULE PRESIDINTE ALU COMITETULUI
PAROCHIALU GR. OR. IN LUGOSIU!

La provocarea M. O. DT'ale si a mai multoru membri ai comitetului si sinodului parochialu d'in locu, m'am aflatu indemnatu a Ve face Program'a pentru depingerea S. biserici d'in Lugosiu pentru partile poftite ; deci me rogu : ca M. O. DT'a se binevoiesci catu mai curendu a convoca Comitetului parochialu spre consultarea necesaria in privinti'a acést'a ; si despre resultatu a me incunoscintia.

Me magulescu cu aceea sperantia ca M. O. DT'a ca zelosu aparatoriu si protegatoriu alu S. biserici veti contribui la esecutarea câtu mai curendu a unui lucru de atâta importantia, care credu ca Ve va face cea mai mare onóre si numele nemuritoriu.

Lugosiu in 5 Decembre 877.

Cu profunda stima

NICOLAE POPESCU
pictore academicu.

PROGRAMA.

Pentru depingerea S. Biserici gr. or. din Lugosiu.

In Altariu.

Pe Bolta susu suntu 3 Icóne mari si anume : in mijloculu S. treimi si de laturi si de o parte si de alt'a 2 cete ingeresti ; éra sub cetele ingeresti sunt câte 2 Evangelisti de o parte si de alta.

Sub S. Treime se afla 3 icóne mici ; éra sub aceste sunt 2 icóne mari cari cuprinde 2 jertfe. In fine pe cercurile de bólta in altariu se mai afla nesce chiruvimi.

Aceste icóne sunt tóte provideute cu rame late aurite d'impreuna cu cercurile de bólta.

Numerandu-se tóte aceste icóne s'a aflatu ca suntu 9 mari :

1 à 100 fl. v. a.	. . .	900 fl. v. a.
3 mici à 40 fl. v. a.	. . .	120 fl. v. a.
Sum'a		1020 fl. v. a.

Tóte aceste icóne cu auritur'a marmoritura si in modulu celu mai artisticu lucrate pana de-asupra ferestrilor se deobliga subscrisulu cu pretiulu mai sus dísu a le lucra cu tóta promptudinea.

Lugosiu in 5 Decembre 877.

NICOLAE POPESCU
pictore academicu.

PROGRAMA.

Despre depingerea S. biserici d'in Lugosiu si anume afara de „Altariu“.

Bólt'a I.

A)

1. In mijloculu boltei Dzeu tatulu incongiuratu de S. S. ingeri in glori'a s'a suprema.

2. 4 Santi in marime naturala, 2 de drépt'a si 2 de stang'a marirei tatalui.

B)

Cerculu de asupra Templei. Acestu cercu cuprinde :

1. Patru (4) icóni mari d'in istori'a sacra.

2. Intre cele 4 mari se afla 3 mici.

3. Pe facia cercului catra oameni se afla 13 icóne mici adeca : 12 Apostoli si dlu Christosu in mijlocu.

4. A treia facia a cercului de drept cuprinde 12 pronci icóne mici.

Cerculu de incheiere a bóltei cuprinde :

1. 6 icóne mari istorice.
2. Un'a mica in mijloculu celoru 6 mari.

Numerandu-se aceste icóne s'a aflat, ca suntu pe bolta si ambele cercuri :

1. Dzeu tatalu cu ingerii in
suprema s'a marire . . .	400 fl. v. a.
2. 14 iconi mari à 100 fl.	1400 fl. v. a.
3. 29 iconi mici à 35 fl.	<u>915 fl. a. a.</u>
Sum'a . . .	2715 fl. v. a.

Aceste icóne parte mai mare provediute cu rame late aurite si cu tierate : apoi marmoritur'a paretiloru se cuprinde totu in pretiulu icóneloru ; deci aceste tóte me deobligu a le lucrá cu culóre de oleiu fina incependu de sus pana la scamnele straniloru josu, cu pretiulu mai sus aratatu.

Lugosiu in 5 Decembre 877.

NICOLAE POPESCU
pictore academicu.

N. B. Pe pagina 1 se afla 3 icóne puse cu 40 fl. v. a. un'a : d'in caus'a ca cheruvimii nu sunt socotitii, apoi auritur'a cercuriloru grea fiindu, nu s'a potutu se se scada pretiulu l'a 35 fl. ca la pagina 3.

In numărul I. din 1878 al „Familiei“, la pagina 8, găsim știrea morții lui Popescu :

SUVENIREA MORTILORU.

Nicolae Popescu, talentatulu nostru pictoru a repausatu in Lugosiu la 29 dec. Prin mórtea lui pictur'a româna inbraca doliu, caci densulu a fostu nu numai unu artistu escelinte, dar totu-odata singurulu artistu pe care l'amu avutu in partile banatice. Nascutu în comun'a Zorlentiulu-mare în comitatulu Carasiu, tinerulu Popescu a datu de curendu probe de unu adevratu talentu pitorescu ; a venitu la Pesta, de aice s'a dusu la Viena, de unde cu generosulu ajutoru alu ilustrei familie Mocioniane a mersu la Roma, ca se-si completeze studiile. Acolo s'a si insoratu. La începutu petrecea érn'a la Roma, vér'a prin Banatu zugravindu biserici ; in urma înse remase în continuu aice, unde multe biserici vor consérvá numele seu. Elu a muritu în etate de 42 ani, lasându în doliu o socia iubitóre si doi copii. Fia-i tierin'a usióra !

Recapitulând acum datele culese din „Familia” și din documente interesând anii 1864—1877, deci epoca de producție a lui Popescu, vom putea întocmi un tablou cronologic precum urmează :

1864 Oradia-mare

Portretul Epp.-lui Silagi și ale unor canonici.

1865 Iulie — 1867 Iulie

Roma

Studii la Acad. S. Luca, schițe patriotice, copierea columnei lui Traian, expunerea unui tablou reprezentând o italiancă, la Budapesta. Ia parte și la expoziție din Roma cu un tablou reprezentând un cerșetor.

1867 Iulie—Nov. Banat

1867 Nov. — 1870 Roma

1871—72 Seleuș

Pictarea bisericii gr. or. române.

Finele anului 1873 — primăvara 1874 Roma

Pictează icoane pentru iconostasul vre unei biserici din Țară și este vizitat în atelier și lăudat de criticii italieni.

1874 — vara 1875 Târgul-Jiu

Pictează biserica ortodoxă cu pictorul Achimescu din Caransebeș.

1875 iarna — 1876 Ispas Roma

Pictează icoane pentru iconostase.

Dela Ispas — toamna 1876

Pesac

Lugoș

Biserica ortodoxă.
5 tablouri pe pereții externi ai bis. gr. or. Lugoș. Portretul Epp.-lui Victor Mihaly de Apșa.

1876 toamna — 1877 Apr.

Roma

Icoane pentru iconostasul bis. din Pesac.

1877 Aprilie — 29 Nov.

1877 Arad

Caransebeș

Lugoș

Portretul Epp.-ului Ion Popasu.

Dacă vom considera pregătirea occidentală a picturii Popescu, studiul său îndelungat și serios la Academia de belle-arts și prin Museele din Roma patriotizmul său inflăcărat, în al cărui serviciu pune de câteva ori arta sa, dacă în fine îl vom putea explica și înțelege ca pe un artist format în întregime într'un mediu de artă mare — chiar dacă aceasta ar fi fost într'un moment de decadentă — atunci Popescu își va căpăta valoarea sa nu numai ca cea mai însemnată figură de artist bănățean ci va trebui să se ție cont de el oricând s'ar încerca o sinteză a picturii românești din secolul al XIX. Căci împreună cu alți întreprinzători înaintași ai lui a contribuit și el la transplantarea la noi a unor curente de artă ce pe alocurea au schimbat cu totul aspectul artei autohtone.

Natural că Italia a atras pe mulți artiști români pe la sfârșitul sec. XVIII. și începutul sec. XIX. Dintre aceștia cei mai distinși au fost în prima jumătate a secolului XIX. Teodor Aman și Gheorghe Tătăreanu, cari întorși în țară, au devenit fondatorii curentului occidental în arta română.

Tătăreanu petrece șapte în Roma, frecventând și el Accademia di S. Luca, căutând inspirație prin Musee și Galerii și prins de curentul romantic, afară de studiile academice, eșecută și lucrări patriotice. Una dintre acestea e alegoria, reprezentând „Valahia liberă”. Această compoziție, remarcată cu frumoase cuvinte de Luigi Abbati în ziarul de artă „Album” din 1850, fasc. 34,¹⁾ poartă caracteristicile unei arte academice, convenționale, rigide și întru câțva afectate, tradând abea ici-colea trimide semne de emancipare romantică.

Popescu merge la Roma după 15 ani, și după cum văzurăm, urmează aceeași ordine de preocupări studiind și el la Accademia di S. Luca și prin Muzeele romane, compunând și el scene patriotice, iar întors în Țară se dă cu totul picturii bisericești întocmai ca Tătăreanu. Parcă ar fi vorba de o întocmire de studii, intrată în tradiție și care trebuia observată cu rigoare. Diferența între acești doi artiști este că Tătăreanu întors acasă a încercat un compromis

¹⁾ Vezi *Dr. Alexandru Marcu*: Un pittore romeno all' Accademia di S. Luca, Giorgio Tatarescu in „*Studi sulla Romania*”, Napoli 1923, publicate de Institutul pentru Europa Orientală din Roma.

inteligent între formele de artă de acasă și între ceea ce a putut învăța în Apus, în timp ce Popescu a rămas până la capătul vieții adept sincer al artei academico-romantice, simțind în același timp și influența schimbărilor introduse de prerafaeliții romani.

Privită prin această prizmă producția lui Popescu, puțină câtă ne-a rămas, a fost de o importanță covârșitoare pentru Banat din două motive. În primul rând pentru că a deschis calea spre Occident mai multor artiști ce au urmat după el, și în al doilea rând, pentru că le-a servit de model acelor pictori ce nu și-au putut permite o călătorie în străinătate.

Perioada de producție alui Popescu se estinde dela 1870 până la 1877. În acești șapte ani a pictat trei biserici și o serie destul de redusă de lucrări isolate. Deci nu se poate spune că a fost prea productiv. Aceasta însă se explică prin faptul că Popescu afară de abilitatea tehnică și-a însușit și o frumoasă cultură teoretică, iar aceasta l-a făcut să se piardă de multe ori în planuri ce nu se puteau realiza din cauza mediului lipsit de orice înțelegere artistică. De aci urmează tragedia vieții lui, lupta mută ce s'a dat între un suflet întreprinzător și elastic și între nepăsarea sau neînțelegerea unui public incult și ingrât. De aci și patima ce l-a doborât atunci când abea trebuia să înceapă a da formele definitive ale sensibilității și culturii sale nu de toate zilele.

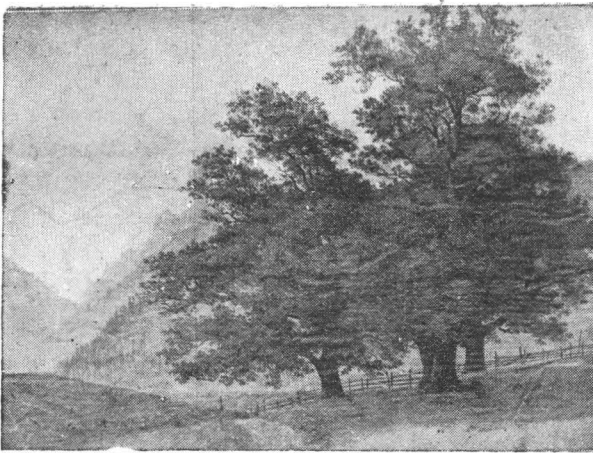
Dr. IOACHIM MILOIA.

N. Popescu: Cap de expresie.
(Col. Fr. Wettel, Timișoara.)

N. Popescu: Bărbat în armură
(Col. Fr. Wettel, Timișoara.)

Muzeul Bănăţean. N. Popescu: Peisaj.

N. Popescu: Portret. (Col. Fr. Wettel, Timișoara.)

Muzeul Bănățean. N. Popescu: Inălțarea Domnului.

N. Popescu: Portretul episcopului Ioan Popasu.
Reședința episcopoească gr. or. Caransebeș.